

קהל עדת ישורון

ירושלים

בס"ד

שעור מורה מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת קרח ע"ד:

א] "כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך ולבניך..." [במדבר י"ח י"ט].

ומבואר מלשון הפסוק שהפרשת התרומה היא נתינה לגבוה, והכהנים משלחן גבוה קזכו.

ב] והנה במשנה [חלה ב' ג'] אמר רבי עקיבא לגבי מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה: "יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבים, שכשם שהוא קורא לטהורה, כך הוא קורא לטמאה, לזו קורא חלק¹ בה' ולזו קורא חלק בה'".

ואולי מקור הדברים שהתרומה והחלה הם חלק לה' הם מפסוק הנ"ל במשנתנו. [ובזמנינו שכולנו טמאים, יש בידינו ממצוות התרומה רק את חלק זה של קריאת חלק בה'.]

ג] ובשו"ת נודע ביהודה² כתב לחדש³ שגם במצוות ההפרשה יש ב' אופנים מן התורה, שבמקום שתקיים מצוות נתינה מוצווה הוא לכתחילה להפריש כשיעור שיהיה בו נתינה חשובה לכהן [אף שלתיקון הטבל חיטה אחת פוטר את הכרי], ובמקום שלא תתקיים מצוות הנתינה לכהן רשאי הוא לכתחילה להפריש חיטה אחת, עייש"ה.

אולם לענ"ד מלשון הרמב"ם⁴ דכתב וז"ל: "תרומה גדולה אין לה שיעור מן התורה, שנאמר ראשית דגנך, כל שהוא, אפילו חיטה אחת פוטר את הכרי, ולכתחילה לא יפריש אלא כשיעור שנתנו חכמים..." נראה לכאורה שסובר שמן התורה לעולם אין חובה להפריש יותר מכל שהוא.

בדין שליחות להפרשת תרומה כשהאוכל עדיין אינו בעולם בשעת מינוי השליחות א] והנה מלשון הפסוק⁵ "כן תרימו גם אתם" דרשו חז"ל ששלוחו של אדם כמותו, ואף שליח יכול להפריש תרומות ומעשרות.

ב] ואמנם יש לעיין בשאלה מצויה, במה שמצוי במפעלים שמשגיח הכשרות מפריש יום יום תרומו"ע, מכח מה שהתמנה לתפקידו ע"י בעל הבית.

אלא שהנהגה זו לכאורה יש בה מקום שאלה, דהלא קיי"ל שאין אדם ממנה שליח על דבר שלא בא לעולם, [ועל כן הממנה שליח לקדדש לו אשה אינו יכול לקדדש לו אשה שנולדה לאחר מינוי השליחות, שעליה לא היה בכוחו למנותו לשליח לקידושין], וכמבואר בגמ' נזיר י"ב.

וא"כ הלא על סחורה שנקנתה אח"כ ולא היתה ביד בעל המפעל בשעה שמינה את המשגיח לתפקידו לכאורה לא יכול המשגיח להפריש בלי לקבל שוב ושוב מינוי שליחות מבעל המפעל, ויש לברר על מה סומכים להקל בזה.

¹ ויש גורסים "חלה".

² תנינא חלק יו"ד סימן ר"א.

³ וכתב שם הנוב"י שהוא חידוש שלא קידמו אדם בזה מעולם, אולם כידוע לאחר שיצא מכת"י תו' הרי"ד נמצא

כעין זה גם בדבריו.

⁴ ג' מתרומות א'.

⁵ במדבר י"ח כ"ג.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

[ג] והנה התוספות במסכת נזיר⁶ כתבו וז"ל: "ואם תאמר דהא מעשים בכל יום שהאשה אומרת לחברתה לושי לי קמח והפרישי לי חלה בעבורי, וגם תלמידים של בית רבן עושים כן⁷, ואומר רבינו תם דיש בידה להביא עיסה מגולגלת⁸ ולומר עיסה זו תהא חלה על קמח לכשיהיה נילוש, ודברים שבידה קיימים דאין זה דבר שלא בא לעולם..."

וכן פסק להלכה השו"ע⁹ וז"ל: ומיהו אם נתן רשות לאחר אפילו בעודו קמח מועיל... וכתב שם הש"ך¹⁰ שטעם הדבר משום שבידו הדבר, וכדברי רבינו תם.

[ד] אלא דצ"ע שהרי כל זה בממנה שליח להפריש חלה כשבידו קמח ולא עיסה, אולם במפעל הרי כשמינה בעל המפעל את המשגיח להפריש תרומות ומעשרות עדיין לא נקנו המוצרים, ובהרבה מקרים עוד לא באו לעולם, וא"כ ההיתר שכתבו התוספות בודאי לא שייך כאן.

[ה] והגרי"ש אלישיב זצ"ל¹¹ כתב בזה ב' ביאורים: א. על פי דברי המהרי"ט שבפועל אין צריך לדין שליחות ד"יד פועל כיד בעל הבית", וא"כ מכיון שהמשגיח הוא פועל של בעה"ב אין צורך לשליחות כלל¹². ב. על פי דברי מרכבת המשנה, שאם ממנה בעה"ב את השליח בכתב [כגון שיש חוזה ביניהם], מכיון שהשטר קיים¹³ יש מכוחו¹⁴ מינוי שליחות המתחדש בכל עת.

[ו] ועל פי דברי החזון איש¹⁵ יש לבאר בזה דרך נוספת, שיש לומר שהשליח לא מפריש מדין 'שליחות' אלא מדין 'זכין', ד"זכין לאדם שלא בפניו", ואף שבעלמא אין יכול האדם להפריש עבור חברו, דשמא לא נוח הדבר לחבירו ורצונו לתרום לבד, אולם כל ששלחו, הרי יש כאן גילוי דעת שרצונו בהפרשתו.

[ז] אלא שהיתר זה תלוי במה שדנו האחרונים¹⁶ אם נאמר דין "זכין" בהפרשת תרומות ומעשרות, או דילפינן מקרא ד"גם אתם" – "מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם" דבעינן שליחות ולא זכיה, אלא דבחזון איש הכריע להקל בזה וכמו שפסקו הרמ"א והט"ז.

⁶ שם ד"ה מאי טעמא.

⁷ הכוונה למה שהיה נהוג שתלמידי הישיבות היו נותנים קמח לבעלת האכסניה שתלוש ותפריש חלה עבורם.

⁸ בחזון איש [זרעים ליקוטים סימן ו' כתב שעיסה מגולגלת לאו דוקא, וה"ה שיכולה להביא קמח וללוש אותו כדי לעשותו עיסה.

⁹ יורה דעה שכ"ח ג'.

¹⁰ ס"ק ז'.

¹¹ קובץ תשובות חלק א' סימן מ"ב. [במכתבו אל מחותנו בעל הקהילות יעקב זצ"ל].

¹² בועדות הכשרות למהדרין [כגון בבד"ץ של העידה החרדית] ההסדר הוא שהשליח מקבל את משכורתו מועדהכשרות ולא מבעה"ב [מסיבות מובנות], וצ"ע אם בעניינו יחשב המשגיח ככה"ג כפועל של בעה"ב.

¹³ וכעין מה שמצינו [בגמ' קידושין ריש האומר] שבשטר לא אמרינן כלתה קנינו.

¹⁴ ולכאורה יש כאן חידוש גדול שהתחדש 'דין שטר' למינוי שליחות.

¹⁵ זרעים ליקוטים סימן ו'.

¹⁶ עיין תרומת הדשן ח"א סימן קפ"ח ובקצות החשן סי' רמ"ג ס"ק ח' וברמ"א יו"ד סי' שכ"ח ס"ג ובט"ז שם ובחזו"א שם.